

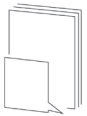
Urednik

Petar V. Arbutina

Naslov originala

Peter Flamm

ICH?

منحة الترجمة
Translation Grant
صندوق منحة الشارقة للترجمة
Sharjah Translation Grant Fund

Copyright © 2023 S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main

“Doch, ich habe es auch gehört, ich habe es auch gehört”
Afterword to Peter Flamm's novel “Me?” by Senthuran Varatharajah
© S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main, 2024.

Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2024

PETER
FLAM

Ja?

Prevod sa nemačkog
Maja Matic

Pogovor
Senturan Varataradža

 dereta

NE JA, gospodo sudije, nego mrtvac govori iz mojih usta. Ne stojim ja ovde, ni moja ruka koja se podiže, ni moja kosa koja je osedela, ni moj čin, ni moj čin.

Vi to ne možete da razumete. Mislite da to mora da bude neko od živih, ovaj što govori je čovek – ili bezumni. Nisam bezumni, ne znam. Ali već deset godina ležim u zemlji, udovi su mi istruleli, kosti su mi sivi prah, moj dah – više nemam dah. Sve je nemo. Sve je prošlo. Ležim u zemlji pred Verdenom, gore su ruševine Duomona, vetar duva preko napuštenih grobova, napuštene zemlje, napuštenih leševa. Putujte tamo, kopajte u pesku, zabodite pijuk u veliki levak od granate, u njemu je voda, možda i mekani mulj. Nemojte se bojati. Više nema rata, nema granate koja će vas razbiti u komade, više ne odjekuju krici, kroz vazduh ne lete udovi, ni krv, ni raskomadana tela. Tiho je. Sve. Konačno. Evo, sagnite se. Evo, sklonite ovo malo zemlje. I onda ćete me naći. Da, kosti i lobanju i prah i moje ime, koje nije moje ime, a ipak to jeste, moj usud koji ne pripada meni, već nekom drugom, a sada obuzima mene, gušći me kao da je moj.

Kako da ovo ispričam jezikom koji nije moj, ustima koja nisu moja? Kako da mi verujete kada ja sebi ne mogu da verujem? Ali se tako dogodilo, bila je stvarnost, bio je dan kao svaki drugi, ne

kao svaki drugi, jer nam je poručnik Baš kazao da je revolucija u Minhenu i Berlinu... Rat je završen, završen posle četiri godine, nema više granata, nema smrti, nema blata, nema prinude, nema zakona, nema gvožđa i pritiska: sve se rastvara, sve se raspada, novo doba, novi život.

Bio sam pijan, svi smo bili pijani; u meni je nešto pevalo i pojurilo nagore, ustao sam iz rova, čula su mi lelujala, nemoguće da je svemu odjedanput došao kraj, toliko smo dugo čekali sve dok više nismo verovali u kraj. Sada beše nova kapija, novi život, više ne bi trebalo da ležimo u blatu, trebalo bi da ponovo budemo u sobi na belom čaršavu, trebalo bi da imamo budućnost. Budućnost? Radićemo, moraćemo da počnemo skroz ispočetka, gde su beli čaršavi, opet ćemo sedeti u blatu, dok su generali tamo pozadi, ti generali su uvek tamo pozadi, ti bogataši koji se voze u automobilima, koji imaju slavu, svu tu hranu i sve te žene, dok drugi skapavaju, dok mi sami –

Izašao sam iz skloništa, padao preko brežuljaka i rupa, spoticao se o leševe i debla, beše to hladna noć, Mesec je sijao, iz skloništa je dremljivo dopirala muzika, u mojoj krvi je plamtela groznica, bio sam skoro onesvešćen od umora, a ipak me je nosio neki nemir, nosio me je i nosio – najednom se preda mnom stvorilo nešto, neka tamna masa, samo što nisam pao preko nje. Hteo sam da prođem, da se vratim u sklonište, zašto sam uopšte bazao ovuda umesto da budem sa svojim drugovima, da pevam s njima, da slavim, šta me je privlačilo da budem ovde usred noći, sam među svim ovim skršenim vozilima i urušenim zidovima, sam među – mrtvima? Da, to beše mrtvac, znao sam to, juče je bio na straži, dvadeset i četiri sata pre kraja, rat se završio, poginuo je dan ranije, i poslednji metak je pogodio neku majku, zar nisu mogli da ga završe dan ranije, ovo je neozbiljno, sada je bio mrtav, ležao je tu preda mnom, gospodin doktor, jedan od onih „školovanih”, kakve je koristi sada imao od toga, poput mene, bio je samo narednik, pa

čak i da je bio poručnik, šta vredi – sada je bio mrtav, a ja - Ruka mi je posegla za njegovim telom, krenula je naniže, nisam to hteo, naprosto se desilo, naprosto sam došao ovamo, da li sam to želeo, znao? Naprosto. Kako? Ruka mi je drhtala dok sam prelazio preko tog tela, preko prljavštine, lepljive krvi, upalio sam baterijsku lampu, mali tupi svetlosni krug je sablasno razgrnuo senke; i tada su se dva oka nepomično upiljila odozdo u mene, mrtve, prazne oči koje su treptale između otpalih kapaka, ustuknuo sam, ruka mi je zadrhtala, nisam klimnuo glavom, na hladnim, plavim usnama kao da se pojavio vragolasti osmeh? Ništa više nisam znao, po povratku u sklonište, uhvatio sam se za grudi, srce je udaralo kao ludo, ali sam iznad tih udaraca, čudnovato srećan i uzbuđen, osećao sivu sveščicu, pasoš koji sam uzeo od mrtvacu, njegov pasoš, njegovo ime – i njegov usud.

Tada to još nisam znao. Niko nije postavljao pitanja, ura, revolucija, ko će da pita za tamo neki papir, ko to da kontroliše, kome je poznato tamo neko ime? Svi smo ljudi, svi smo braća, a onaj drugi je bio mrtav, nije više mario, trune u blatu, žmirka, kosti i prah, fuj, odvratno!

Sedeo sam u vozu, u brzom vozu, naravno, u vagonu prve klase, kako se lako prilagođavamo, ne čudi što nije bilo nikakvog uzbuđenja, kao da se sve nekako podrazumeva. Nisam li nekada stajao kraj ždrele peći kada bih noću morao da ustanem iz kreveta? A testo je naraslo i stvrdnulo se, vrelina iz ždrele je udarala pravo u lice i oprljila kožu, a kada je mali Henings izgoreo kecelju i opekao jednu ruku, pa je vikao – svašta, baš svašta, to nisam bio ja, to sam ja, ovde sam se vozio, kao fino školovani gospodin, bogati gospodin na crvenom plišanom sedištu, prva klasa, ostale možemo samo da žalimo, sabijeni u četvrtoj klasi kao životinje, kao stoka, ne mogu ni da sede, a ipak su tako umorni da im se tresu kolena, no moraju da stoje, svi, čak i mali, mršavi dragon, to blede lice pod crnim razdeljkom, koji pre toga nije prestajao da

zuri u mene i upućivao mi bolne poglede sve dok se nije srušio, prebledevši sasvim iznenada. Ili sam sve to samo sanjao ili nekada video na nekoj slici, a ovo je sećanje na nešto što jeste – ili što nije?

„Kada budete došli za Berlin”, reče debela ćela na sedištu prekoputa, „revolucija, ko bi rekao! Putujete za Berlin, zar ne?”

„Ovaj voz ide za Berlin? Zaista? Da. Zapravo sam hteo... Naravno da putujem za Berlin.”

Naravno? Da, zbog čega sam putovao? Nisam to uopšte želeo, ali nešto me je vuklo onamo. Verovao sam da je to bilo dobrovoljno, ali kako sam onda mogao da zaboravim da su moja majka, moja sestra u Frankfurtu, kako? Nismo se videli godinu dana, svejedno, i onda odmah za Berlin? Naravno, Berlin. Nije bilo nimalo teško, nije se postavljalo to pitanje. Smeškao sam se, stalno me je nešto teralo da se smeškam, a ipak mi je nešto mračno pritiskalo dušu, neka neobična senka koja nikako da ustukne, teška i teskobna.

Napolju na hodniku neki je čovek bio naslonjen na prozor i gledao na krajolik koji je ubrzano promicao. Nisam mogao da mu vidim lice, ali su njegova uska leđa, njegovo levo rame koje je bilo malo više podignuto od desnog, neobično napeto držanje vrata, sve to mi se činilo poznatim, nešto se budilo u meni, neka nikada doživljena mržnja, neka bezmalo fizička mučnina. Nisam mogao da odvratim pogled. Da li sam bio hipnotisan? Ovde sam se vozio prvom klasom, ali nikoga nisam poznavao! Zašto da mrzim nepoznatog čoveka, nečiji vrat, nečija leđa, čemu takva mržnja, bez smisla, bez razloga? Šta me se to ticalo?

Leđa su se sada okrenula, vrat se izborao popreko, i onda se u profilu pojavila glava: nepoznat čovek. A ipak mi je bio poznat, sva krv se sjurila u čelo, postojalo je nešto mračno što mi je ulivalo strah, kao udarac u glavu, misli su mi bile zbrkane, hteo sam da ustanem, da se okrenem na drugu stranu. Tada me on primeti, jednim potezom mu se celo telo okrete ka meni, jedan par očiju bio je toliko tvrd i neobuzdan da samo što nije istisnuo beonjače,

nozdrve su uzdrhtale, šaka se skupila u pesnicu, na tren je izgledalo da bi pesnica htela da zamahne, da udari u usko, tanko staklo koje je razdvajalo lica nas dvojice – onda ju je spustio jednim potezom, prezrivo se okrenuo i nestao, kratko se trgnuvši.

Sedeo sam kao omamljen. Šta se dogodilo? Je li to bio san? Jesam li halucinirao? Izgleda da je rat delovao na moje živce, što nije nikakvo čudo, ali i to će proći. Kada bih pronašao svoj mir, kada bih ponovo radio. Dlanom sam obrisao čelo: čudno koliko mi je dlan bio beo, tako uzak i providan, tanane plave žile koje kao da vijugaju kroz vosak, kao da uopšte ne pripada meni, kao da –

„Čudno”, prošlo mi je kroz glavu, „kakav sam ja to čovek, šta sam ja, šta to sedi tu i kakve su mi to čudne ruke!”

Voz je ušao u stanično predvorje. Nikada do sada nisam bio u Berlinu, ali sam znao da je to Berlin, nisam bio nimalo iznenađen. Prošao sam duž perona, spustio se niz stepenice železničke stanice i išao levom stranom Kenigreccer štrase do Potsdamer placa. U Belvi štrase mi je prišao neki čovek, najpre je hteo da prođe pored mene, uplašio se, zastao je, pozdravio me je, ozareno me je pogledao, a onda me je jedna srećna ruka naglo zgrabila za mišicu:

„Čoveče, doktore, to si ti, živ si? Šta će reći Grete? Kolaju glasine da ti se nešto dogodilo – sigurno si joj poslao telegram? Juče sam baš bio kod nje, tu je bila i tvoja majka. Svi su bili veoma uznemireni. A tvoje poslednje pismo bilo je tako čudno, kao da slutiš smrt, Bože, tako nešto ne bi trebalo pisati, a onda te glasine, sada si tu, kakva radost, ako nemaš ništa protiv, krenuću s tobom jedan deo, naravno, hajde, evo ga automobil, kako možeš samo da ideš tako sporo, zar te niko nije sačekao na stanici?”

Sedeo sam u automobilu, pored mene je sedeo stranac koji me je vozio do odredišta koje mi je bilo nepoznato. Nisam bio u stanju da mislim, ali me ništa nije čudilo, sve je išlo nekako samo od sebe, nosila me je neka reka, klizio sam po hladnoj, srebrnoj površini, bio je rat, a sada je mir, hodao sam u gomili, a sada je

naišao neko i vozio me u automobilu. Zar to nije prirodno? Sve je prirodno. Svakome se osmehne sreća, morate samo da posegnete za njom, a čudo će to ostati samo dok ne postane stvarnost.

Kola su skrenula u ulicu i zaustavila se. Zujanje motora je najednom prestalo, iznad mog mozga je vladala neobična tišina, mehanički sam izašao, rasejano posmatrao kako onaj čovek plaća, pogledao gore ka kući, niz prozora, jedan zaseban – najednom mi je stalo srce, zemlja se zaljuljala, pred očima mi se sve vrtelo, video sam zelene i zlatne krugove: ali uvek je u njima bila njena slika kako stoji gore na prozoru, ko?, neka žena, glava devojke, sjajna zlatnosmeđa kosa kao sa Ticijanovog platna prekriva lice koje postaje sve bleđe, lice puno slatkoće, straha, boli, čežnje i takve ljubavi – za koga, kome ova žena daje svoju ljubav, čija je ona bila: dao bih život, ne, ne želim da odem, zašto me gura do vrata, želim da ostanem i stojim ovde i uvek gledam gore – uz stepenice, šta da radim, kuda da odem, zašto mi srce lupa ovako jako?

Bože, neka vrata su se otvorila, na drugom spratu, do tamo je bilo šezdeset i dva stepenika, zašto sam ih prebrojao, potpuno besmisleno, odjednom se otvoriše vrata, bila su već otvorena, tu je stajala neka starica sa belom kopicom i drhtavim rukama, a onda, iz uskog hodnika, u beloj, treperavoj svetlosti – odjednom je tu stajala devojka, žena sa prozora, stajala je tu bleđa i osmehivala se, mali, bolesni, ponizni osmeh, mala bleđa zgrčena usta, radosni pogled plavih očiju koje su ozareno utonule u moje sve dok kroz vitke udove nije prošao drhtaj, dok oči nisu utonule iza dugih tamnih trepavica, dok telo, koje najednom kao da je od voska, nije počelo da leluja. Samo što nije pala, jednim skokom sam se našao pored nje, ležala mi je u naručju, pobledele usne su se tiho pomerale, topli dah mi je duvao u lice, drhteći sam obgrlio to toplo telo, kada je, kao da sanja, podigla tananu ruku, zapanjeno i ujedno tražeći nešto, opipavala mi je kosu, polako su se podizale trepavice, plavi zrak neizrecive nežnosti sijao je iz njenih očiju, i dok

joj je suza za suzom klizila niz obraze, usne su se vlažno i mekano rastvorile u nerazdvojivi poljubac.

Koliko smo dugo stajali? Nisam osećao vreme, nisam osećao svet, samo sam primetio da me je nešto povuklo za nogu, uvek iznova se vraćajući, dok se neka vrelina spuštala niz nju, užareni, tupi, prodorni bol. Ne bih to ni tada primetio, ali njen vrisak i užas na licu, čelo joj se ponovo zacrvenelo, njene ruke odjednom više nisu bile nada mnom, njene razrogačene oči su sada gledale u stranu, izgledalo mi je kao da mi preti neka strašna opasnost, kao da svom snagom moram da se setim da postojim, da se probudim, da se odbranim, ali sam bio u takvoj pometnji, miris iz njene kose, iz njene kože me je omamljivao, uvek sam video pred sobom njeno lice, ono nije bilo ljudsko, ni ja nisam bio ovde, sve beše san, sreća kao da letim, to je bilo stvarno, nismo smeli da se probudimo, morali smo da budemo veoma tihi – šta je to tamo vikalo, zašto su nestale usne, a dodirnule su me, a poljubile su me, kakav je ovo trzaj, zašto se ovo lice izobličuje, šta je to provalilo u mene, šta me to kida iznutra?!

Dva pasja oka prosipaju zeleni plamen, crno rundavo telo, nemirna, rundava glava, beli blistavi zubi, koji su zagrizli u moje meso i nisu mogli da izađu iz njega, lipti krv, moja krv, vrelo i lepljivo mi kaplje na stopalo, niz čarapu, sada je tu i mala, tamna mrlja na tepihu, neobična crvena masa, čovek na vratima viče, njegov široki dlan se zario u krzno životinje, naglo je povlači unazad, ona ponovo navali, on je šutira u njušku, ona ga najzad pušta, čeljust je u vazduhu, iz nje klonulo visi crveni jezik obliven krvlju, životinja se uplašeno odvuče do zida, reži, ne ispušta me iz očiju, iz očiju –

„Kako samo možete, gospođo Grete”, čuje se zadihani glas muškarca, „baš lep prijem! Ovaj stvor je pomahnitao, mogao je da ga rastrgne. Možda ima besnilo. A zašto se vi ne branite? Pogledajte bale koje mu lete oko njuške, ono gleda ka vama, pilji, kao – čovek.”

„Nikada se ovo nije dogodilo, nikada”, preneraženo govori drhtavim glasom, odjednom: „Hans, Hans, stigao si, iznenada si stigao, Bože, gubim razum, životinja je pomahnitala, ujela te je, zašto te je ujela, nemojte da stojite tu, zovite lekara, on krvari.”

„Pustite. Nije strašno”, govori on, „malo gaze, flaster, to sigurno imate kod kuće –”

„Naravno.” Trči nekud i odmah se vraća, podiže nogavicu i previja ranu, bez pitanja mi skidaju kaput, zašto bi me pitali, zar ne pripadam ovog kući, zar to nije moja kuća, moja soba, moj stan, moja – žena?! Moja žena! Ova devojka, ove ruke, usne, kosa, ove oči – moja žena!! Sve ovo je sumanuto, šta se to događa, ovo je nedopustivo. Ko je ovo? Nalazim se kod nepoznatih ljudi. Nikoga ne poznajem. Ko je ona? Kako se zove? Šta ovi ljudi misle, ko sam ja? Ovo je neka greška. Ko sam ja zapravo, ko sam ja?

„Moraš sada da priligneš”, govori mi, a njen glas se spušta na mene kao zrak sunca kroz tamne oblake. „Nemoj da razmišljaš, ne moraš da pričaš, sada samo odspavaj. Imamo vremena za sve. Rat je završen, a ti si kod mene. Sada će sve biti dobro, zar ne? Ah, Hans –”

Šta da joj kažem? Ništa ne znam, ni sam ništa ne razumem. Odjedanput mi se sve skupilo. Učinio sam nešto, ali više ne znam šta. Umoran sam. Želim da spavam. Sve će biti u redu, zar ne? Biće u redu.

Ležim na divanu. Boli me noga. Zatvorenih očiju. Kada trepnem, sa druge strane vidim životinju, sklupčala se u ćošku, tiho reži preda se, podignute njuške, upija vazduh i gleda u mene. Želim da spavam, ali me progoni neki nemir, iza čela osećam udarce čekićem, strašno sam usamljen. Mozak mi je u nekom čudnovatom stanju. Potpuno besmisleno sabiram žute i crne kockice na tapetu, a potom samo crne, ima ih sto trideset i šest, osećam kako mi je telo ispruženo na divanu, sedim u svom telu i osećam ga kako leži, dlanovi na jorganu, zadnjica na mekanoj tkanini, mozak

pliva u lobanji, kroz mišiće prolaze beli nervi i smeđe žile. Ko sam ja? Ko sam ja?

Ruka mi klizi preko grudi, gladi ih istovremeno mehanički i nežno. Nešto je zašuškalo. U levom džepu, u visini grudi nešto se izbočilo, kao da se tu nalazi nešto baršunasto. Pri tom dodiru srce odjednom počinje snažno da mi lupa, odjednom mi se u mozgu otkaçi neka opruga, duž celog zida počinje da se širi pukotina: pasoš!

Kako bih mogao da ga zaboravim? Gde se to nalazim? Kakva magla, kakav sablasni suton! U mom džepu je pasoš nekog stranca. Ukraden: zar je bitno. Bepomoćni leš: kako ovo može da mu naškodi. Njemu ovo ništa ne oduzima, a ja sam na dobitku. Kakvo je ovo ime! Zar nisam dovoljno ispaštao zbog svog imena? „Plah-ta, Vilhelm Plahta?” Da li je to ime? Ime čoveka? Plahta? U školi, za vreme odmora, opkolili bi me, vukli za pantalone, za blejzer, za košulju. Plahto, plahtice! Pokrij se samim sobom! Jesi li dobro spavao? Hajde, leluaj! Dođi, sad ćemo te istresti! Vidi kako si se isprljao! Ubacićemo te u torbu! Kićanka, kapica s kićankom!

Plahta! Kakav otac, kakav predak koji je mirno nosio to breme! Trpeo sve uvrede i nikada nije jauknuo! Nije zbacio jaram! Čovek ima ime, ništa tu ne može, „kako se zovete?” – „Plahta.” Smeška se. Ko? Svi. Ljudi. Svet. Usta im se krive dok se smeškaju. Kako shvatiti ozbiljno takvog čoveka? Ukazati mu poverenje, primiti u službu, dati mu posao i položaj? Zar nije trebalo da odavno položim majstorski ispit? Ko me je primio na zanat? Naravno. Ali onaj drugi koji manje ume, uvek onaj ko manje ume, a ja sam morao da se povlačim. Uvek sam morao da se povlačim. U plesnoj dvorani, plavokosa Lizel: gledala me je svojim plavim očima, dok smo plesali valcer, njen vrat se mekano naginjao ka meni, maleni uvojci mi, zaljubljeno i puni poverenja, miluju desni obraz, zagrejanu i bez daha, pratim je nazad do njenog mesta, tamo je njena majka, „Plahta”, izgovaram uz naklon, „Vilhelm Plahta!” Utom Lizel

pocrveni, male tamne usne se stežu, u grlu joj je zapeo kikot, stalno to kikotanje, svuda, ubija sve što je maločas još imalo neki sjaj, što bi htelo da se meškolji na toploti, smrzava se, povlači, i ostajem da stojim sasvim sam.

Jedno ime, jedna reč: kakve ovo ima veze sa mnom? Šta su čovek i njegovo ime? Kako se nekom čoveku uopšte može nadenuti ime, kao nekoj stvari, životu koji se stalno menja, koji je uvek drugačiji? On koji je slobodan, sada je od samog rođenja uhvaćen u mrežu, žigosan, obeležen! Uvek pognut, šta вреди sva snaga, uvek ga krote, šta mu vrede neobuzdanost, hrabrost i rad: sada sam se ispililo, sada sam neko drugi, imam drugo ime, drugi sam čovek, tako je jednostavno, potrebno je samo promeniti odelo, imena čine ljude, i sada sam doktor, doktor Hans Štern, da, to sam ja, ja, ja sam školovan, ja sam bogat, svim brigama je došao kraj, šta je tu jedan leš, uzeo sam njegovu sreću!

Tamo u uglu ustao je pas, šunja se i vreba po sobi, nakrivio je glavu, oči mu svetlucaju zeleno. Kako napravi jedan krug po sobi, zastaje pri dnu divana, uspravlja se, stavlja šape na teški tepih, spušta glavu na njega i zacvili, dugo i mučno zavija.

Šta je s ovim stvorenjem? Svi su dobri prema meni, svi me vole, neki stranci me smeštaju u automobil, nepoznate ruke me grle, nepoznate ruke mi, drhteći, miluju lice. Jedino je ova životinja zla, mrzi me, kida mi meso sa noge dok ne poteče krv, žesti se na mene, divlja i razdražena, pritajeni neprijatelj u zasedi.

Moram da ga pridobijem, dobra je to životinja. Inače je uvek dobar, zašto ne i sada. Moram da mu ugađam, da ga pomazim: dođi, Nero! Otkud mu znam ime? Nero? Da, evo ga, dolazi, osluškuje, ćubice iznad očiju mu se čudno trzaju, diže glavu, maše repom, počinje da jurca, trči oko nas tamo-amo, odjednom skače na divan, uplašeno pokušavam da ustanem, kada mu se glava stvori pored moje, mekana, vlažna njuška tik uz moj obraz, a onda mi jezikom prelazi preko ušiju, preko obraza i dlanova. Životinja je

van sebe, ne može više da se uzdrži, cviljenje se pretvara u lavež koji se grubo i gromko razleže po vazduhu, skače sa divana uvis i opet nazad, okreće se mahnito oko svoje ose, valja se po podu, trči do stola, do ormana, do prozora, drhti celim telom, opet se stvori kraj mene, usisava vazduh, njuška mi cipelu, pa duž nogavice, lavež prestaje, opet se čuje samo tužno, užasno cviljenje, leži kao spljošten na zemlji, na podu, na hladnim, sumornim daskama. Ispruženog jezika, tamnocrvenih nozdrva i sa penom koja mu curi iz njuške. „Nero”, vičem sasvim nepoznatim glasom, jednim skokom ustajem sa divana, stajem pored njega da bih ga pomazio, da bih uronio šaku u njegovo krzno, da stavim svoju toplu glavu do njegove – u tom trenutku mi pokret zastaje u vazduhu, ugledam psa u ogledalu, vidim predmete u sobi, stolicu ispred stola, knjige na njemu, pepeljaru, lampu, vidim životinju na podu – i pored nje nekog stranca, sa tamnom kosom preko čela, glave nagnute nad krzno životinje – ukočeno podižem pogled, i on diže pogled, jedan par očiju netremice gleda u mene, užasnuto puštam životinju, i onaj tamo – šta je to, osećam vrtoglavicu, i onaj tamo je prebledeo, zajedno sa mnom ustaje teturajući se, skoči do ogledala, osvrćem se tražeći, kao i onaj tamo: nikog, nikog osim mene nema u sobi, potpuno sam sâm, samo slika u ogledalu, a ovo – to sam ja, baš ja, ne može da bude ništa drugo, potpuno sam sâm, usamljen, jezivo sâm, opipavam svoje telo celom dužinom, ruke, lice, jedna ruka ovlaš prelazi preko one druge: Ja, ja, ja, neko drugi je ja, ja sam onaj drugi, mrtvi, koji je sada živ, lice, telo, neko drugi, mišići, meso, creva, mozak i duša. Ne ja? Više nije moje? Ja sâm više nisam ja? Ono što ovde gleda iz mojih očiju, što dodiruju moji dlanovi, moje misli, moje sopstvene misli – to više nije moje?!

Obuzima me je užas koji me ostavlja bez daha, pokušavam da mislim kako se sve sledilo, ledena tišina iza čela, iz ogledala zuri uplašeno, mermerno blede lice. Odjednom me prožima trzaj, damar uzavrelog crvenila se probija nagore, ruka nanovo, kao i

maločas, opipava džep na grudima, sada je sve jasno. Pasoš, ime onog drugog, ime je dovelo do svega ostalog, postoji neka tajanstvena veza, neraskidiva veza između lica i imena, a sada sam onaj drugi i moram da živim njegovu smrt do kraja, njegov život, dok on leži tamo napolju pod zemljom u blatu, ja ulazim u njegov život kao u neki okvir, ali ja sve znam, stojim iza njega kao gledalac, a opet sam ja sâm i posmatram sebe, koji sam onaj drugi, a ipak sam to ja, čovek iza njegove slike.

Sada je nada mnogom mir, neki čudnovati mir. Sve je prazno, u meni više nema straha, možda je ovo sve bilo previše, umoran sam, ne možemo da prevršimo svoju meru, bilo koji trenutak ne može da se razume do kraja, sve nam je poznato na osnovu nečeg iz prošlosti i dobro je što je tako, inače bi se duša rasula u paramparčad. Zaštita, zid koji nas čuva od nas samih, od bezumlja, od preteranih osećanja i ludila, sada je sve dobro, izbrisana je sva prošlost, nema rata, nema posla, zaista više ne znam kako je bilo nekad, ali je verovatno svejedno, ja sam novi čovek, počinje novi život, nova budućnost. Sada, sada sreća, sada kada prođem kroz ova vrata, iza njih je sreća, iza njih –

Vrata se otvaraju, polako, oprezno, tek toliko da može da se provuče mala glava, kosa boje kestena presijava se na suncu, bela ruka na kvaci, velike plave uplašene oči radoznalo me gledaju: Evo je tu pored mene, njen dah je na mom licu – ne, ne, ne:

„Šta ti je, zašto me tako čudno gledaš, zašto uzmičeš?”

„Ništa, ah, ovo ništa ne znači, samo sam se uplašio, ne mogu nikako da se naviknem da si sada – da si ti sada tu, toliko sam dugo bio sâm u rovu, tu su bili samo muškarci, granate bez prestanka, buka bez prestanka, naređenja bez prestanka, i spremnost na smrt, a onda, najednom – neko je tu pored mene, žena, tako lepa –”

„Srce ludo, crvenim”, i rukama mi prekriva oči.

Da li da joj kažem? Zar ne bih morao da joj kažem?

„Pogledaj samo kako izgledam, moja kosa, moje lice, to je sve –”

SADRŽAJ

JA?	5
Erih Mose / Peter Flam	
NE MOŽEŠ SE PONOVO VRATITI KUĆI	97
Senturan Varataradža	
UZ ROMAN PETERA FLAMA JA?	107

Peter Flam
JA?

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Vesna Crepuljarević

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-560-7

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2024.

Izdavač / Štampa / Plasman: DERETA doo, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **w w w . d e r e t a . r s**
KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.112.2-31

ФЛАМ, Петер, 1891–1963

Ја? / Peter Flam ; prevod s nemačkog Maja Mitić ; pogovor Senturan Varataradža.
– 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2024 (Beograd : Dereta). – 116 str. ; 21 cm

Prevod dela: Ich? / Peter Flamm. – Tiraž 1.000. – Pупак: str. 115–116.

ISBN 978-86-6457-560-7

COBISS.SR-ID 154735625